

СУТНІСТЬ ТА СПІВВІДНОШЕННЯ ДОПУСТИМОСТІ ДОКАЗІВ ТА ЇХ БАЗИСНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ У КРИМІНАЛЬНОМУ Й ІНШИХ ВИДАХ СУДОЧИНСТВА

Ланцедова Ю. О., Косаревська О. В.

Розкрито сутність доказів і значимості, достовірності і доброякісності доказів як базисних основних юридичних властивостей такого роду відомостей та їх співвідношення з допустимістю у доказуванні цих відомостей у кримінальному чи будь-якому іншому виді судочинства.

Звернено увагу, що у контексті одного з рішень Європейського суду з прав людини у справі «Праді проти Німеччини» щодо необхідності враховувати, чи вплинули формальні порушення процедури отримання доказів на втрату цими відомостями достовірності, можуть бути зроблені такі висновки:

1. Допустимість доказів фактично є не базисною основною юридичною властивістю таких відомостей, а власне результатом їх узагальнюючої оцінки, у т. ч. і шляхом перевірки.

2. Саме по собі формальне порушення порядку отримання доказів, передбаченого певною нормою Кримінального процесуального кодексу України чи іншої країни, має за відсутності обставин, що виключають вину особи або антисоціальність діяння, тягнути за собою лише за відповідний вид та ступеня суворості юридичну відповідальність винної особи.

3. Будь-які порушення порядку отримання доказів не є підставою для визнання відповідних відомостей недопустимими як докази, якщо допущені порушення не призвели до втрати цими відомостями належного рівня якості їх значимості та/чи достовірності та/або доброякісності, сукупність яких узгоджена та достатня для формування в головного суб'єкта кримінального судочинства однозначного внутрішнього переконання у встановленні за допомогою власне узгодженої та достатньої сукупності значимих, достовірних та доброякісних доказів саме об'єктивної істини та необхідності прийняття лише на основі такої істини певного проміжного та тим більше остаточного процесуального рішення по справі.

Підкреслено, що значимими мають визнаватися будь-які відомості, за допомогою яких можна підтвердити або спростувати певний юридичний факт

(обставину) базисного, спеціального чи часткового предмета доказування або конкретний доказовий факт як проміжну тезу цього предмета доказування, достовірними - що є адекватні в контексті встановлення певної обставини базисного, спеціального або часткового предмета кримінального доказування, а доброякісними - що не містять непереборних суперечностей, які не дають змоги зробити однозначного висновку про наявність або відсутність у цих відомостей необхідного рівня якості як їх достовірності та/або недостовірності, так і значущості та/або незначущості.

Ключові слова: значимість, достовірність і доброякісність доказів, узгоджена і достатня сукупність доказів, формування внутрішнього переконання головного суб'єкта кримінального судочинства, об'єктивна істина, доказування.

Lantsedova Yu. O., Kosarevska O. V. The essence and correlation of the admissibility of evidence and their basic properties in criminal and other types of proceedings

The essence of evidence and significance, reliability and good quality as the basic main juridical properties of this type of information and their relationship with the admissibility of proving this information in criminal or any other type of proceedings are revealed.

It is noted, that in the context of one of the decisions of the European Court of Human Rights in the case of «Pradi v. Germany» on the need to take into account, whether formal violations of the procedure for obtaining evidence affected the loss of authenticity of this information, the following conclusions can be drawn :

1. The admissibility of evidence is in fact not the basic main juridical property of such information, but actually the result of their generalized assessment, including by verification.

2. In itself, a formal violation of the procedure for obtaining evidence provided by a certain provision of the Criminal Procedure Code of Ukraine or another country should, in the absence of circumstances precluding guilt or antisocial act, entail juridical liability of the guilty person only for the appropriate type and severity.

3. Any breach of the procedure for obtaining evidence shall not be grounds for declaring the relevant information

inadmissible as evidence, if the violations did not result in the loss of this information of the appropriate level of quality, significance and/or reliability and/or good quality, the set of which is consistent and sufficient for formation of the main subject of criminal proceedings unambiguous internal conviction in establishing with the help of a properly agreed and sufficient set of meaningful, reliable and benign evidence of objective truth and the need to make only on the basis of such truth a certain intermediate and, moreover, final procedural decision case.

It is emphasized, that any information, that can be used to confirm or refute a certain juridical fact (circumstance) of the basic, special or partial subject of evidence or a specific piece of evidence as an intermediate thesis of this subject of evidence; reliable - that an adequate in the context of establishing certain circumstances of the basic, special or partial subject of criminal evidence; and benign - that do not contain insurmountable contradictions that do not allow to make an unambiguous conclusion about the presence or absence of this information the required level of quality and reliability and/or unreliability and significance and/or insignificance.

Key words: *the significance, reliability and good quality of an evidence, a coherent and sufficient body of an evidence, the formation of internal conviction of the main subject of the criminal proceedings, an objective truth, the proving.*

Постановка проблеми та її актуальність. Найбільш суперечливими і невирішеними дотепер залишаються такі проблеми доказування у кримінальному та будь-якому іншому виді судочинства, як сутність та співвідношення допустимості доказів із базисними основними та додатковими юридичними властивостями такого роду відомостей. Особливої доктринальної, проєктної законодавчої та іншої прикладної актуальності набуває вирішення даної проблеми, що полягає у необхідності забезпечення в контексті вимог ч. 2 ст. 3 та ст. 21 Конституції України [1] у частині рівного утвердження і забезпечення прав і свобод, а більш правильно казати - правового статусу (прав, свобод, обов'язків, інтересів), кожного учасника судочинства і, перш за все, правопорушника та потерпілої особи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Власне, тому і з'явилася низка авторських публікацій, у яких цілеспрямовано досліджувалися ті проблеми процедури доказування, що давали змогу, насамперед, усунути такі різного роду недосконалості даної процедури, щоб забезпечити у будь-якому різновиді судочинства, але передусім у кримінальному судочинстві, найбільш ефективно, раціонально та якісно виконання вка-

заного базисного конституційного обов'язку держави [2, с. 67-80; 3, с. 15-24; 4, с. 85-93; та ін.].

Водночас указані та інші публікації не містять цілеспрямованого комплексного дослідження цієї проблеми. Окрім цього, останнім часом авторське розуміння сутності та співвідношення допустимості доказів із базисними основними та додатковими юридичними властивостями такого роду відомостей у кримінальному та будь-якому іншому виді судочинства вже набули подальшого розвитку.

Мета статті полягає у комплексному, всеохоплюючому системному правовому дослідженні можливостей найбільш точного визначення сутності та співвідношення допустимості доказів із базисними основними та додатковими юридичними властивостями такого роду відомостей у кримінальному судочинстві та у будь-якому іншому виді судочинства з метою започаткування відповідної коректної широкої наукової дискусії з приводу розроблення найбільш виваженого варіанту вирішення даної проблеми.

Виклад основного матеріалу. Розпочати системне правове дослідження та обґрунтування його основних результатів доцільно з однієї з останніх розроблених автором редакцій статті «Докази, їх властивості, джерела, суб'єкти, порядок і дії з отримання та форми оперування ними» Кодексу кримінального судочинства України, що, як уже підкреслювалося, має стати орієнтиром для розроблення відповідного розуміння цих базисних категорій доказування й у будь-якому іншому різновиді вітчизняного судочинства, у частині поняття доказів та їхніх базисних основних і додаткових юридичних властивостей та співвідношення цих властивостей із допустимістю й результату оцінки такого роду відомостей:

1. **Доказом** є будь-які відомості про факт (зовнішній чи внутрішній прояв ознак або властивостей трасосубстанцій та документів та/або людини чи її діянь або події як суммативних взаємопов'язаних діянь великої кількості осіб чи явищ природи, у т. ч. дій хижих тварин, що перебувають у нерегульованих людиною умовах) у цілому або про його окремих бік, що отримані від об'єктивних, суб'єктивних та змішаних джерел такого роду відомостей, за умови встановлення наявності у процесі їх оцінки, у т. ч. і шляхом перевірки, нерозривної єдності таких базисних основних юридичних властивостей, як їх значимості, достовірності та доброякісності, на підставі лише чого ці відомості і зможуть бути допущені у процес доказування як власне доказів, а також бути використані у доказуванні у разі набуття цими доказами ще й таких

базисних додаткових юридичних властивостей, як узгодженість та достатність їх сукупності для прийняття головним суб'єктом кримінального судочинства (слідчим, суддею) певного проміжного чи остаточного процесуального рішення.

2. Сутність базисних основних та додаткових юридичних властивостей доказів проявляється у тому, що такого роду відомості мають бути :

2.1. Значимими відомостями, якими визнаються будь-які відомості, за допомогою яких можна підтвердити або спростувати певний юридичний факт (обставину) базисного, спеціального чи часткового предмета доказування або конкретний доказовий факт як проміжну тезу цього предмета доказування.

2.2. Достовірними відомостями, якими є будь-які відомості, що є адекватні в контексті встановлення певної обставини базисного, спеціального або часткового предмета кримінального доказування та:

2.2.1. Які адекватно відображають обставини як приготування та вчинення діяння (події, явища) кримінального правопорушення та/або приховування його антиделіктних слідів, так і будь-яких інших значущих діянь (подій, явищ) чи ознак або властивостей трасосубстанцій та/чи документів та/або людини.

2.2.2. Неадекватно відображають обставини вказаних юридичних фактів унаслідок дистанційних, метеорологічних, освітніх (у т. ч. і в силу наявного в особистісного джерела недостатнього рівня загальної та/чи спеціальної, у т. ч. базисної або супутньої юридичної компетентності), психологічних, фізичних та інших особливостей їх сприйняття особистісним джерелом та запам'ятовування, зберігання, відтворення і передачі відомостей про такі юридичні факти головному суб'єкту кримінального судочинства.

2.2.3. Адекватно пояснюють причини неадекватного відображення юридичних фактів.

2.2.4. Є адекватними або неадекватними, але й завідомо недостовірними і через це набувають відповідної достовірності в контексті справи про надання таких свідомо неправдивих показань чи певного завідомо неправдивого висновку експерта або про ухвалу конкретного свідомо неправосудного процесуального рішення.

2.3. Доброякісними відомостями, якими є такі, що не містять непереборних суперечностей, що не дають змоги зробити однозначного висновку про наявність або відсутність у цих відомостей необхідного рівня якості як їх достовірності та/або недостовірності, так і значущості та/або незначущості.

2.4. Узгодженою сукупністю доказів, якою є така їхня сукупність, в якій один доказ не суперечить іншому, а існуючі суперечності можуть бути усунені наведенням аргументів достовірності одного та відповідної недостовірності іншого доказу.

2.5. Достатньою сукупністю доказів, якою є така їхня сукупність, що може сформулювати шляхом узагальнюючої їх оцінки, у т. ч. перевірки, у головного суб'єкта кримінального судочинства однозначне внутрішнє (без зовнішніх факторів впливу) переконання у встановленні за допомогою цієї сукупності доказів об'єктивної істини та прийняття на основі цієї істини певного проміжного або остаточного процесуального рішення щодо справи.

2.6. Поряд із доказами можуть бути використані положення певного правового акта з дотриманням за необхідності правил вирішення їх конкуренції або колізії, а також загальновідомі відомості та/чи преюдиційні факти та/або презумпції, якщо у головного суб'єкта кримінального судочинства через це не виникнуть сумніви щодо значимості та/чи достовірності та/або доброякісності такого роду відомостей.

2.7. Допустимість доказів є не базовою основою юридичною властивістю такого роду відомостей, а власне результатом їх узагальнюючої оцінки, у т. ч. і шляхом перевірки, коли саме собою порушення порядку отримання доказів, передбаченого певною нормою Кримінального процесуального Кодексу України, повинно за відсутності обставин, що виключають вину особи чи антисоціальність діяння, тягнути за собою тільки відповідний вид і ступеня суворості юридичну відповідальність винної особи і ніяк не є підставою для визнання відповідних доказів недопустимими, якщо допущені порушення не призвели до втрати цими відомостями належного рівня якості їх значимості та/чи достовірності та/або доброякісності, що є достатньою для формування у головного суб'єкта кримінального судочинства однозначного внутрішнього переконання у встановленні за допомогою сукупності таких доказів об'єктивної істини та необхідності прийняття на основі цієї істини певного проміжного або остаточного процесуального рішення по справі.

Запропоноване розуміння базисних основних та додаткових юридичних властивостей доказів та їх співвідношення з допустимістю в доказуванні такого роду відомостей у кримінальному та будь-якому іншому виді судочинства вже перебуває у повній відповідності до вимог ч. 2 ст. 3, ст. 21 та ч. 2 ст. 102 Конституції України, які, нагадаємо

ще раз, зобов'язують державу та, насамперед, президента держави, забезпечити дотримання правового статусу рівною мірою всіх фізичних осіб та інших суб'єктів, а не одних осіб за рахунок відповідного порушення правового статусу інших суб'єктів [1; 5, с. 296-297].

Найбільш яскравим практичним прикладом реалізації фактично кримінальної та, у будь-якому разі, юридично некомпетентної «концепції плодів отруєного дерева» є справа щодо судді-корупціонера, який був засуджений до восьми років позбавлення волі за те, що, працюючи на посаді судді Залізничного районного суду м. Львова, будучи посадовою особою, яка займає відповідальне становище, діяв усупереч інтересам служби та, керуючись корисливими мотивами, протягом 2010-2011 рр. отримав хабарі за сприяння у розгляді цивільної та кримінальної справ, що перебували у його провадженні та якого судді-брати вищих судових інстанцій звільнили від карально-виховної та інших заходів кримінальної відповідальності з урахуванням лише суто формального порушення порядку отримання доказів - вручення йому підозри не Генеральним прокурором чи його заступником. При цьому не було жодних сумнівів у значимості, достовірності та доброякісності власне доказів вини підсудного, узгодженість та достатність яких у контексті обов'язку ухвалити саме обвинувальний вирок також були поза будь-якими сумнівами [6].

Цим самим було проігноровано вже цитовані вимоги ч. 2 ст. 3 і ст. 21 Конституції України в частині головного обов'язку держави затвердити та забезпечити права та свободи громадян, причому рівною мірою [1], а не одного суб'єкта за рахунок іншого, у даному разі - особи, яка переслідується, за рахунок відповідного порушення правового статусу потерпілих, у т. ч. і держави, у контексті також вимог ч. 1 ст. 6 Конвенції в частині права не тільки особи, яка переслідується, а й потерпілих, на справедливий розгляд справи незалежним і неупередженим судом [5, с. 298; 7], а також положень п. 57 розд. IV Доповіді Венеціанської комісії «Верховенство права», згідно з якими «понад те, має існувати установа чи організація - як якийсь обвинувач, який певною мірою має бути теж незалежним від виконавчої влади та який забезпечує, щоб порушник закону - навіть якщо потерпілі не заявляють про це - постав перед судом» [8].

Ось тому численні негативні практичні приклади реалізації фактично неконституційної «концепції плодів отруєного дерева» зобов'язали одного зі співавторів даної наукової статті ще раз

ретельно вивчити проблему сутності базисних основних та додаткових юридичних властивостей доказів у кримінальному судочинстві та, принципово переглянувши свої підходи [5, с. 288-290; та ін.], зробити такі висновки.

Викладений та інші такого роду практичні приклади свідчать про непрофесіоналізм та/або корумпованість суддів. Суттєве порушення порядку досудового розслідування, встановленого КПК України, яке може розглядатися як підстава для визнання певних відомостей неприпустимими як докази у конкретній справі лише тоді, коли виникають сумніви (у процесі узагальнюючої оцінки, у т. ч. перевірки) щодо достовірності відомостей, отриманих у ході досудового розслідування та судового слідства [5, с. 299].

І не лише достовірності, а й значимості та доброякісності сукупності доказів, яка має бути узгоджена та достатня для формування внутрішнього переконання головного суб'єкта кримінального судочинства про встановлення на основі такої сукупності доказів об'єктивної істини та необхідності прийняття на цій основі істини певного проміжного та остаточного процесуального рішення.

Власне, на таких обставинах акцентував увагу Європейський суд з прав людини у Рішенні у справі «Праді проти Німеччини» від 03.03.2016, наголосивши, що «нічого не вказує на те, що в даному випадку поліція діяла несумлінно або з наміром порушення формальної процедури... Щодо питання про те, чи є сумніви щодо достовірності доказу (наркотичних засобів), Суд зазначив, що сторони не заперечують те, що наркотичні засоби були дійсно виявлені в житлі заявника, яким користувався виключно він. Також не надавав заявник і заперечень щодо висновку експерта. Тому Суд не вбачає жодних сумнівів щодо достовірності доказу... У зв'язку із цим Європейський суд з прав людини дійшов висновку про те, що за таких обставин судовий розгляд був справедливим, а отже, порушення ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основних свобод відсутнє» [9].

Висновки. Якщо цитоване рішення Європейського суду з прав людини застосувати як керівництво до дії до розглянутого та інших аналогічних практичних прикладів, то треба дійти таких висновків:

1. Допустимість доказів фактично є не базисною основною юридичною властивістю таких відомостей, а власне результатом їх узагальнюючої оцінки, у т. ч. і шляхом перевірки [5, с. 299-300].

2. Саме по собі формальне порушення порядку отримання доказів, передбаченого певною нор-

мою Кримінального процесуального Кодексу України, має за відсутності обставин, що виключають вину особи або антисоціальність діяння, тягнути за собою лише за відповідний вид та ступеня суворості юридичну відповідальність винної особи [5, с. 300].

3. Будь-які порушення порядку отримання доказів не є підставою для визнання відповідних відомостей недопустимими як докази, якщо допущені порушення не призвели до втрати цими відомостями належного рівня якості їх значимості та/чи достовірності та/або доброякісності, сукупність яких узгоджена та достатня для формування в головного суб'єкта кримінального судочинства однозначного внутрішнього переконання у встановленні за допомогою власне узгодженої та достатньої сукупності значимих, достовірних та доброякісних доказів саме об'єктивної істини та необхідності прийняття лише на основі такої істини певного проміжного та тим більше остаточного процесуального рішення по кримінальній справі [5, с. 300].

Водночас запропонована редакція інноваційного розуміння сутності та співвідношення базисних основних і додаткових юридичних властивостей доказів та допустимості в доказуванні такого роду відомостей як результату їх узагальнюючої оцінки не претендує на завершеність і створює лише надійну доктринальну, проєктну законодавчу та іншу прикладну основу для розроблення у процесі широкої коректної наукової дискусії загально визнаного варіанту вирішення даної проблеми.

Література

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р., № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами, згідно із Законом України № 27-ІХ від 3 вересня 2019 р.). *Zakon.rada.gov.ua*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> (дата звернення: 26.04.2022).

2. Ланцедова Ю.А., Коротенко Н.Д. Развитие инновационного понимания базисных категорий и процедуры доказывания в антикриминальном судопроизводстве. *Журнал східноєвропейського права*. 2020. № 78. С. 67-80. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2020/07/Lantsedova_Korotenko_78.pdf (дата звернення: 26.04.2022).

3. Ланцедова Ю.О., Лихова С.Я. Сутність доказів та доказування у кримінальному провадженні у контексті реформування функцій прокуратури та інших правоохоронних органів. *Журнал східноєвропейського права*. 2020. № 76. С. 15-24. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2020/05/lantsedova_lykhova_76.pdf (дата звернення: 26.04.2022).

4. Ланцедова Ю.О., Гонтаренко В.М. Деякі проблеми традиційного та інноваційного розуміння сутності і меж доказування у кримінальному провадженні. *Журнал східноєвропейського права*. 2021. № 94. С. 85-93. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2021/11/lantsedova_gontarenko_94.pdf (дата звернення: 26.04.2022).

5. Кириченко О.А., Ткач Ю.Д., Бондаренко І.В. Інновації юриспруденції в забезпеченні журналістської галузі права та медіабезпеки : монографія ; 2-е вид. Варшава : RS Global Sp.z O.O. ; Київ : Назаров О.А., 2022. 1004 с.

6. Постанова колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду у складі В.В. Щепоткіної, Л.Ю. Кишакевича та В.І. Остапука у справі № 349/1487/14-к по обвинуваченню по ч. 3 ст. 368 КК України. URL: [https://verdictum.ligazakon.net/document/80115441?utm_="](https://verdictum.ligazakon.net/document/80115441?utm_=) (дата звернення: 26.04.2022).

7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. Ратиф. законом України № 475/97-ВР від 17 липня 1997 р. *Zakon.rada.gov.ua*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 26.04.2022).

8. Верховенство права. Доповідь, схвалена Європейською Комісією «За демократію через право» (Венеціанською комісією) на 86-му пленарному засіданні. Венеція. 25-26 березня 2011 р. URL: [https://www.venice.coe.int/webformsdocuments/default.aspx?pdfid=CDL-AD\(2011\)003rev-ukr](https://www.venice.coe.int/webformsdocuments/default.aspx?pdfid=CDL-AD(2011)003rev-ukr) (дата звернення: 26.04.2022).

9. Case of Prade v. Germany. Application no. 7215/10. Справа «Праде проти Німеччини» : Judgment European Court of Human Rights, 3 March 2016, final 03/06/2016. *European Court of Human Rights : official site*. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng> (дата звернення: 26.04.2022).

Ланцедова Ю. О.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права і процесу
юридичного факультету
Національного авіаційного університету

Косаревська О. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
старша викладачка кафедри
кримінального процесу
Одеського державного університету
внутрішніх справ